

Zouhar, Jan

[Sládek, Ondřej, ed. **Český strukturalismus po poststrukturalismu: sborník z kolokvia pořádaného Ústavem pro českou literaturu AV ČR k připomenutí třicátého výročí úmrtí literárního vědce a estetika Jana Mukařovského (11.11.1891-8.2.1975): (Praha, 8. února 2005)]**

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. B, Řada filozofická. 2006, vol. 55, iss. B53, pp. 109-110

ISBN 80-210-4079-3

ISSN 0231-7664

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/106891>

Access Date: 24. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

jak experimentální, tak teoretickou rovinu výzkumu jako východisko nové – environmentálně motivované – formy přístupu k využitelným zdrojům.“ (s. 136)

Nové knize Petra Jemelky přeji pozorné a přemýšlivé čtenáře. Najdou v ní poučení, a mnozí naleznou i potěšení, které do textu vložil její autor.

Josef Šmajš

O. Sládek (ed.): *Český strukturalismus po poststrukturalismu*, Brno: Host 2006, 244 s.

Osobnost Jana Mukařovského a teoretický odkaz českého strukturalismu jsou právem stále v centru pozornosti badatelů z oblasti humanitních věd. Příležitostí k bilancování vědecké práce v této oblasti se stala už několikrát jubilea Jana Mukařovského. V roce 1966 vyšel sborník *Struktura a smysl literárního díla* (editoři M. Jankovič, Z. Pešat, F. Vodička) a ve dnech 2.–4. září 1991 se na Dobříši konala mezinárodní konference Pražská strukturalistická škola, historie a perspektivy. V loňském roce, kdy uplynulo třicet let od úmrtí Jana Mukařovského (1891–1975), uspořádal v Praze Ústav pro českou literaturu AV ČR kolokvium Český strukturalismus po poststrukturalismu. Z příspěvků na tomto vědeckém setkání připravil Ondřej Sládek stejnojmenný sborník.

Publikace je po úvodní části, která obsahuje zamyšlení O. Sládky *Co po věku strukturalismu a Úvodní slovo k zahájení* Lubomíra Doležela, rozdělen do čtyř tematických celků. V prvním z nich **Pražská škola a český strukturalismus mezi minulostí a současností** se Lubomír Doležel (University of Toronto) věnuje v příspěvku *Problémy historie literární teorie: naratologie Jana Mukařovského* základním problémům literární metahistorie. Emil Volek (Arizona State University, Tempe) považuje v stati *Jan Mukařovský redivivus: Co zůstalo z tradice a dědictví pražské školy?* studium našeho strukturalismu za užitečný počátek a podnět k další badatelské a pedagogické práci a inspiraci k aktivnímu dialogu se soudobým myšlením. Z odlišnosti strukturalistického a poststrukturalistického postoje vychází stať Marie Kubínové (ÚČL AV ČR) *Poznámka o metodologii: hledání jistot, (vy)nalézané nejistoty*, která proti širokému významovému otevírání díla a proti rozmývání zavedených hranic chce stále chápat umění jako zvláštní vyhraněný fenomén, což jediné umožní sledovat, jak umění zachází s mimouměleckou zkušeností, jak ji vkládá do svých specifických rámců a jak ji umožňuje nově nahlédnout a prožít. Na otázku, do jaké míry lze poststrukturalistickou kritiku strukturalismu vztáhnout na poetiku a estetiku pražské školy, odpovídá ve studii *Náš poststrukturalní strukturalismus* Ondřej Sládek (ÚČL AV ČR). Derridovu dekonstrukci nechápe jako negaci strukturalismu, ale jako úsilí o jeho další vývojové stádium a hledá její souvislosti s Mukařovského koncepcí.

V druhém oddílu **Proměny interpretací: strukturalismus a hermeneutika** se nejprve Jaroslav Hroch (MU Brno) věnuje ve stati *K filozoficko-historickým aspektům vztahu českého strukturalismu a hermeneutického myšlení* tradici německé duchovnědy a hermeneutiky 19. a 20. století (Humboldt, Schleiermacher, Dilthey, Heidegger) a zabývá se nejen inspiracemi, které hermeneutika přinesla K. Kosíkovi a K. Chvatíkovi, ale především charakteristikou Gadamerova pojetí estetického objektu. Hermeneutické souvislosti se staly rovněž předmětem studie Jana Schneidera (UP Olomouc) *Český strukturalismus a/versus interpretace*, ve které jsou zásadně vymezeny pojmy a problémy interpretace a konkretizace. Zkoumání vztahů pražské a kostnické školy rozšiřuje Jiří Holý (UK Praha) ve svém textu *Wolfgang Iser, pražská škola a některé souvislosti* o analýzu Iserových pojmů repertoár a implicitní čtenář. Pozornost v souvislosti s různými stupni adekvátnosti konkretizace věnuje i Mukařovského pojetí sémantického gesta.

V třetím oddílu **K hledání významu** sleduje Milan Jankovič (ÚČL AVČR) ve studii *K dynamickému pojetí významového sjednocení u J. Mukařovského* proměny, které v Mukařovského přístupu k uměleckému textu připravovaly koncepci sémantického gesta. Knížka *Text a dílo: případ Medard* inspirovala Aleše Hamana (JU České Budějovice) ve studii *K identitě literárního díla* k úvaze o totožnosti a proměnlivosti uměleckého a zejména literárního díla v čase a k pojetí interpretace jako aktualizující odpovědi na významy díla. Jeden z klíčových problémů literární vědy a estetiky se stal předmětem stati Tomáše Kubíčka (ÚČL AV ČR) *Otázka subjektu*.

Tematický blok **Cestami poetiky a estetiky** uvádí studie Alice Jedličkové (ÚČL AV ČR) *Mají strukturalismus a poststrukturalismus společný předmět?*, která vymezuje některé aspekty

strukturálního a poststrukturálního pojetí estetického objektu na srovnání pražské školy a jejích pokračovatelů. Některým významným pojmům Mukařovského teorie se věnuje Bohumil Fořt (ÚČL AV ČR, MU Brno) v podnětné studii *Mukařovského struktury, části a celky*. Soustřeďuje se na strukturu literárního vývoje a sleduje její vztahy k jiným strukturám a rovněž její vztah ke struktuře konkrétního literárního díla. Ze současné situace literární vědy vychází Herta Schmidová (Universität Potsdam) v příspěvku *Poznání a zájem u Jana Mukařovského a v současné vědě o kultuře*. Sleduje terminologické proměny a důsledky plynoucí z přechodu od obratu k jazyku k obratu ke kultuře a vztah schémat a stereotypů v epistemologických základech literární vědy. Analýze fonické struktury verše se věnuje Pavel Jiráček ve studii *Úvahy o fonické linii verše, distinktivních příznacích a kognitivní vědě*.

Sborník uzavírá mimořádně věcná, přehledná a hluboce inspirativní stať Mojžíra Grygara *Slovo, písmo, text. O strukturalismu a dekonstrukci*. Text byl na kolokviu přednesen v rámci diskuse a je v něm na pozadí francouzských diskusí od 60. let 20. století pozoruhodným způsobem představeno myšlení J. Derridy, které bylo ostatně jakýmsi druhým tématem kolokvia.

Příspěvky ve sborníku *Český strukturalismus po poststrukturalismu* ukazují, že zúčastnění badatelé pozoruhodným a rozmanitým způsobem připomněli nejen závažnost esteticko-filozofického myšlení Jana Mukařovského a dalších osobností pražské školy v historické a současné perspektivě, ale také ho široce a poučeně srovnali s přístupy poststrukturálními, a tím prokázali podnětnost strukturalismu přinejmenším v oblasti poetiky a estetiky literárního díla.

Jan Zouhar

Josef Ludvík Fischer: *Listy o druhých a o sobě*, Brno: Torst 2005, 630 s.

Vydáním Fischerových *Listů* získala česká filosofická memoárová literatura (ostatně dost chudá) vynikající přírůstek. Přispělo k tomu především Fischerovo místo v dějinách české filosofie, dané jeho úctyhodným filosofickým dílem i dlouholetou bohatou činností pedagogickou, publicistickou, redakční a politickou. Za druhé obsah a povaha jeho vzpomínání v *Listech*: psaní o „druhých“ i o „sobě“ se mu prostupuje, ať píše o poměrech v české společnosti (zejména v letech mezi dvěma světovými válkami), o osobnostech, s nimiž se setkal jako gymnaziální student, posluchač filosofie, češtiny a germanistiky na pražské univerzitě, voják za první světové války, zaměstnanec vědeckých knihoven v Praze, Olomouci a Brně, docent a profesor na brněnské filosofické fakultě, funkcionář Jednoty filosofické, redaktor *Sociologické revue* a *Indexu*, při svých politických aktivitách, nebo o svých rodičích, vlastní rodině, o cílech, které si kladl ve vědecké i jiné činnosti, o tom, co ho těšilo i zklamávalo. Za třetí: Fischer vypráví o tom všem zaujatě, poutavě, s citem pro podstatné a vedlejší: v *Listech* se představuje zkušený autor filosofických traktátů, esejů, úvah i básní, autor vzdělaný, s velkým rozhledem, vtipný, kritický i sebekritický. – Jeden velký nedostatek *Listy* mají: že se vztahují pouze k první polovině Fischerova odborného života. Končí 1. říjnem roku 1938, nakonec tedy čteme o narůstajícím Fischerově znepokojení nad vývojem událostí ve světě a zejména doma v republice a o tom, čím se snažil přispět k podpoře odhodlání nepřipustit žádný zásah do suverénních práv Československa. S 30. zářím se mu spojuje vzpomínka: „Jeli jsme si prohlédnout naše opevnění, narychlo vybudovaná na jihomoravské rovině, již se vši pravděpodobností by se bral prvý německý útok... K večeru jsme se vraceli kamsi, nevím už sám kam. Vím jen, že jsme seděli v hostinci a že tam bylo veselo – do té chvíle, dokud hrdina od Zborova nepředčítal do rozhlasu zprávu o kapitulaci. Celý svět se zřítíl, zřítíl pod nohama, jen jsi padal, padal dolů, padal bez konce.“

Své *Listy* Fischer rozdělil do dvou dílů: I. Léta neklidu a hledání a II. Cesta k sobě. Tou „cestou k sobě“ rozumí také cestu ke své skladebné filosofii, k „nové filosofické syntézi, která by určila nebo snažila se určit ráz ... dalšího kulturního vývoje“, k ideovému východisku pro potřebnou – jak byl přesvědčen – reorganizaci společenského řádu. Připomeňme si proto, že základní obrysy svého „zkusmého předpokladu o utváření řádu skutečnosti“ Fischer poprvé uceleně formuloval ve studii O dvojím řádu (v *České myslí* 1930): Měl být budován na podkladě zkušenosti, s tím, že sama tato zkušenost se bere jako problém. Proti naturalistickým koncepcím, jež jsou chápou